

SLOVENSKI ČEBELARJI IN SLOVENSKA ČEBELARSKA ORGANIZACIJA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN PO NJEJ

MARJAN SKOK

SLOVENSKI ČEBELARJI IN NJIHOVA ORGANIZACIJA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Aprilska vojna, ki jo je začela nacistična Nemčija 6. aprila 1941 z napadom na Jugoslavijo, je v Sloveniji trajala le šest dni, v teh dneh so napadalc razkosali Slovenijo in si jo razdelili (glej sliko "Razkosanost Slovenije med okupatorji").

Največji del Slovenije, ki je že takoj po prvi svetovni vojni izgubila tretjino narodnostnega ozemlja, so okupirali Nemci, Dolenjsko in Notranjsko so okupirali Italijani, Prekmurje pa Madžari.

Slovenski čebelarji na Štajerskem in Gorenjskem

Da bi čim bolj temeljito rešili "slovensko vprašanje", so v nemškem vodstvu najprej načrtovali izgon od 220.000 do 260.000 Slovencev ter

priselitev približno 80.000 nemških priseljencev. Preostale Slovence so nameravali v obdobju štirih do petih let ponemčiti. Zaradi transportnih težav, vstaje in drugih vzrokov so izselili približno 80.000 Slovencev ter naselili približno 17.000 Nemcev, največ v Posavje in Obsotelje.

Prvi val izseljevanja je zajel predvsem duhovnike, učitelje in društvene delavce, torej tiste, ki so sestavljali kulturno in duhovno jedro našega naroda. Ti ljudje so bili navadno, predvsem na podeželju, nosilci napredka gospodarstva, kulture in narodne samobitnosti, torej javne osebnosti, ki so imeli velik vpliv na ljudstvo. Med njimi so bili tudi številni čebelarski organizatorji, zlasti predsedniki in tajniki čebelarskih društev ali ljudje z drugimi funkcijami v čebelarski organizaciji in gonilna sila v čebelarski dejavnosti. Večino teh ljudi so Nemci izselili v Srbijo.

Po utrditvi okupatorske oblasti so morali

Položaj slovenskega naroda ob okupaciji

čebelarji, podobno kot kmetje število glav svoje živine, njive in drugo, tedanji oblasti prijaviti število panjev. Glede na to so morali vsako leto obvezno oddajati med, hkrati pa so za vsak panj dobili določeno količino sladkorja za prezimovanje čebel.

Evidenco o številu panjev in razdeljevanju sladkorja za zimo je oblast zaupala čebelarским društvom, v katerih so bili povečini še stari člani, nekaj pa je bilo tudi novih (zaradi dejavnosti okupatorja).

Organizacijsko so štajerska, zasavska in posavska društva priključili avstrijski Štajerski čebelarški zvezi s sedežem v Gradcu, gorenjska društva in društva v Mežiški dolini pa Koroški čebelarški zvezi s sedežem v Celovcu. Iz teh mest so člani prejeli tudi nemško čebelarško glasilo. Čebelarji, ki so živeli na ozemljih pod nemško okupacijo, "Slovenskega čebelarja" niso mogli dobivati. Edina obvestila v slovenskem jeziku, ki so jih občasno dobivali ti čebelarji, so bila objavljena v tedniku "Štajerski gospodar", ki je izhajal na območju Štajerske, in v tedniku "Karavanken Bote", ki je izhajal v Kranju. Takšne razmere so bile od okupacije leta 1941 do osvoboditve leta 1945.

Slovenski čebelarji na italijanskem okupacijskem območju

Italijanski okupator ni prepovedal "Slovenskega čebelarškega društva" v Ljubljani, prav tako pa tudi ne njegovega glasila "Slovenski čebelar". Tako je v tem obdobju organizacija ohranila vse svoje dejavnosti, to je "Društveno čebelarstvo" na Tyrševi cesti v Ljubljani, opazovalno službo, razdeljevanje denaturiranega sladkorja za krmljenje čebel (7,5 kg/panj) in celo organizacijo čebelarške razstave v okviru Ljubljanskega velesejma leta 1941.

Predsednik društva Anton Žnideršič in urednik Slovenskega čebelarja Avguštin Bukovec sta svoje delo opravljala še naprej, člani odborov in komisij pa so bili tisti, ki so bili pač dosegljivi, ostali so bili v drugi okupacijski coni, v partizanih, ali v ujetništvu.

Zaradi hitrega razraščanja narodnoosvobodilnega gibanja v italijanskem okupacijskem območju je bila tudi dejavnost Slovenskega čebelarškega društva kmalu omejena na t. i. Ljubljansko pokrajino. Število članov društva in število izvodov glasila se je znižalo na 1100. Poleg tega se je zaradi pomanjkanja papirja zmanjšal tudi obseg posamezne številke glasila, in sicer prvo leto okupacije na 12 strani, leta 1942 pa na 8 strani, vendar sta takoj po začetku okupacije začeli izhajati po dve številki skupaj.

ČEBELARSKI ZBORNIK

1944

Urednik Avguštin Bukovec

Herausgeber und Verleger — Iskladi in Iskladi Slovensko čebelarško društvo in Ljubljani

Ob 35 letnici prestavljanja

Avguština Bukovec.

Štiso leto, žil so mi bilo, da bi bilo leto pred kratkim začel čebelarji v A. Z. panjo, pa bo skoroj petdeski 35 let, nekaz oca ga uvodi v naši čebelarstvu in a njun vredni prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Prestavljanje stna po, ki so umrlim čebelarjem Emilu Prensneru, ki je svoj način čebelarjenja opisal (3. 10. 1909) v knjigi: *Wissenschaftliche Beschreibung der Biene* "Znanstveni opis čebelarstva". Njegova načina čebelarjenja iz prestavljanja čebelnih satov in gladike v smotilo: se Prensnerovi knjigi na 2. in 3. strani vidi tudi prestavljanje.

Slovenski čebelarji v Prekmurju

V Prekmurju so bili dogodki podobni tistim na Štajerskem, le nekoliko počasnejši. Tudi tamkajšnji prebivalci so občutili izgon slovenskih izobražencev, uničevanje slovenskih knjig ter prepoved uporabe slovenskega jezika. Poleg tega je bilo Prekmurje med vojno zaradi meje in porušeni mostov popolnoma odrezano od preostalih območij Slovenije, to pa je tamkajšnje prebivalce, seveda tudi čebelarje, za celotno obdobje okupacije ločilo od sonarodnjakov.

Vnovično vrednotenje medu

Med vojno se je zelo povečala vrednost medu. Tako kot poraba hrane na sploh je bila omejena tudi poraba medu, kupec pa ga je dobil le na karte. Vojna vihra je mlade generacije v državah osi (Nemčija, Italija, Madžarska) prikrajšala za sladke dobrate (čokolado, pomaranče, banane), zato je cenjeno sladilo, pa tudi hrana in zdravilo spet postal med. Sicer so morali čebelarji določeno količino medu obvezno oddajati za skupno porabo (zato so dobili tudi sladkor za zimsko krmljenje čebel), kljub temu pa ga je precej ostalo za prosto prodajo, še zlasti na podeželju, odkoder so ga pred vojno prodajali v večja mesta.

Ko se je partizansko gibanje razširilo po vsej Sloveniji in so v okupirani domovini leta 1944 nastala celo svobodna območja (Bela krajina, Zgornja Savinjska dolina) je postal med zaradi velikega pomanjkanja hrane pomembno hranilo in okrepcilo. Od marsikaterega partizana sem slišal, da ga je med rešil pred smrtjo, še večkrat pa, da ga je uporabil kot imenitno okrepcilo in zdravilo proti prehladu.

SLOVENSKO ČEBELARSTVO PO OSVOBODITVI

Konec druge svetovne vojne (1945) za Slovence ne označuje samo osvoboditve izpod fašističnih in nacističnih okupatorjev ter delne priključitve slovenske zemlje (Primorske) matični domovini, temveč tudi uvedbo nove politične ureditve, realnega socializma.

Na razvoj čebelarstva in njegove osrednje organizacije moramo gledati v luči celotnega družbenega in gospodarskega razvoja Jugoslavije in Slovenije.

Takoj po osvoboditvi se je najprej začela obnova, potem pa hitra industrializacija. Materialna podlaga in delovna sila zanjo sta izvirali s podeželja. Mesta, trgi in nastajajoči industrijski

kraji so se hitro razvijali, podeželje pa se je praznilo. Tem velikim spremembam so sledile velike spremembe tudi na področju čebelarjenja. Nekoč najbolj donosna ajdova pasišča so se hitro zmanjševala. Leta 1939 je bilo npr. z ajdo posejanih še 32.322 ha, leta 1949 le še 19.000 ha, leta 1966 se je ta površina zmanjšala na 6.200 ha, leta 1982 celo na 1.121 ha. V 80. letih pa je ajda spet postajala zanimivejša.

Še bolj je na čebelarstvo vplivala sprememba tehnologije kmetijstva. Z modernizacijo kmetijstva, zlasti z uvedbo kemičnih sredstev za pospeševanje rasti določenih rastlin ter za uničenje plevela in podrasti, so se razmere za čebelarjenje zelo poslabšale. Na najbolj bogatem kmetijskem območju, to je v Prekmurju, lahko čebelarji pasejo čebele le na akaciji, delno tudi na kostanju, potem pa je pašne sezone konec. Zaradi tega so čebele preselili na vozila in jih začeli voziti na pašo v druge kraje. Enako je tudi na drugih kmetijsko intenzivnih območjih. Čebelarji smo morali umakniti čebele na nerazvita gorska ali gozdnata območja, na katerih še ni škodljivih vplivov intenzivnega kmetijstva. Veliki čebelarji pa so odvisni od prevažanja čebel. Za razliko od prejšnjih časov zdaj čedalje manj čebelarji kmetije, saj poglavitna kmečka dela opravljajo prav med čebelarsko sezono, tako da za čebele nimajo dovolj časa. Zato je med čebelarji vedno manj kmetov in vedno več intelektualcev, ki se po rednem delu sprostijo pri čebelah, upokojencev in drugih, ki jim je čebelarjenje le dodatna dejavnost.

GOSPODARJENJE ZVEZE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Novim razmeram se je morala prilagoditi tudi čebelarska organizacija. Ko je bil po osvoboditvi pri nas uveden socializem, se je začelo tudi lastniško preoblikovanje. Večja podjetja, ki so bila povečini v tujih rokah, pa tudi domača, so bila kmalu podržavljena, manjša so bila na vrsti pozneje. Med njimi so bili tudi čebelarji.

Značilen primer je bil eden največjih čebelarjev in izumiteljev Anton Žnideršič (1874-1947). Še pred prvo svetovno vojno je iz zadolžene kmetije v Ilirski Bistrici ustvaril cvetoče posestvo z veliko žago, tovarno zabojev in tovarno testenin s približno 60 zaposlenimi in velikim čebelnjakom s 500 panji. Izdelke iz testenin in čebelarske pridelke je pošiljal po vsej Avstro-Ogrski in zunaj nje. Zaradi lažjega čebelarjenja in prevažanja je skonstruiral nov panj, ki ga po njem imenujemo AŽ panj.

Anton Žnideršič - čebelarški izumitelj in dolgoletni predsednik slovenskih čebelarjev.

Leta 1930 se je pred Italijani umaknil v Ljubljano in tam postavil tovarno testenin, skupaj s hčerko pa tudi tovarno čokolade v Mariboru, odkoder jo je ta tik pred vojno preselila v Zagreb. Tudi v Ljubljani se je ukvarjal s čebelami in še vedno raziskoval. Zanimivo je, da je v tem obdobju pri čebelarjenju prešel na preproste ameriške nakladne panje.

Po drugi svetovni vojni je spet izgubil tovarno. Kljub temu ni opustil čebelarstva, pa tudi ne organizacije, v kateri je dejavno sodeloval. Postal je predsednik Čebelarске zadruga za Slovenijo, decembra 1947 pa je umrl kot žrtev prometne nesreče v središču Ljubljane.

In kako je bilo s čebelarско organizacijo? Na zboru Slovenskega čebelarškega društva 15. avgusta 1945 - odprl ga je predsednik Anton Žnideršič - je bilo sklenjeno, da se preoblikuje v Čebelarско zadrugo za Slovenijo, vse društveno premoženje pa postane last zadruga. Še istega leta se je zadrugi pridružila Čebelarška zadruga državnih železnic, leta 1947 pa še Čebelarška zadruga za Slovensko Primorje. Odziv čebelarjev na ustanovitev zadruga je bil različen, vendar je zadruga razmeroma hitro ustanavljala svoje podružnice, širila trgovino, imela svojo proizvodnjo panjev in skrbela za izobraževanje. Poleg tega je bilo pod njenim nadzorom 28 opazovalnih in 20

plemenilnih postaj, opravljala pa je tudi druge dejavnosti. Na redni skupščini, 20. junija 1948, je imela zadruga 6807 članov. Po oceni je bilo tedaj v Sloveniji približno 100.000 čebeljih družin. Leta 1951 se je število članov povečalo na 7611. V tem letu je reorganizacija po šestih letih ustavila razcvet čebelarstva v okviru Čebelarске zadruga za Slovenijo. Čebelarška zadruga je bila ukinjena 27. maja 1951, namesto nje pa je bila ustanovljena nova organizacija, to je Zveza čebelarških društev Slovenije. Za predsednika je bil izvoljen Maks Krmelj, za tajnika Stane Mihelič, za vodjo gospodarskega odseka pa Leopold Namar.

Z ustanovitvijo ZČDS oziroma njenega gospodarskega odseka se je pod vodstvom Leopolda Namarja začelo poslovno najdejavnejše obdobje Zveze. Leta 1952 se je morala zaradi graditve na Titovi cesti Zveza preseliti na Miklošičevo. Tedaj je bilo v njej zaposlenih 18 uslužbencev, leta 1953 pa kar 42. Ker je tedaj državna oblast regresirala pospeševanje kmetijskih dejavnosti, je direktor Namar predlagal upravnemu odboru, naj ustanovi 50 "čegojev" (čego - čebelarско gospodarstvo) s 60 panji in 50 "čegojev" s 120 panji, skupaj torej 9000 panjev. Pri tem je čebelar zakupnik lahko imel za svoje zasebno čebelarjenje največ šest panjev. Zakupnik je dobil 60 odstotkov čistega dobička, po 10 letih dobrega gospodarjenja pa naj bi "čego" postal njegova last. Banka je za "čego" odobrila nekaj več kot 10 milijonov din brezobrestnega posojila. V praksi se ta oblika čebelarjenja ni obnesla, tako da so "čegoje" prodali različnim čebelarским organizacijam.

Poleg tega je imel direktor še druge megalomanske načrte, ki naj bi Zvezo pripeljali na "nova pota". Predlagal je zgraditev 6-nadstropne hiše v Kolodvorski ulici, odprtje bifeja poleg kavarne Evropa na Gosposvetški cesti, postavitve nove mizarске delavnice na Vrhniki, povečanje društvenega doma na Miklošičevi, vse to pa bi tedaj stalo približno 200 milijonov dinarjev.

Še bolj je želel razširiti trgovino. V želji, da bi Zveza prevzela vso trgovino z medom, je svoje odkupovalce pošiljal po vsej Jugoslaviji, da bi pokupili ves razpoložljivi med, ne glede na njegovo kakovost. Tako je bilo kupljenih 28 vagonov medu različne kakovosti, vendar je večina medu ostala v skladiščih. Zaradi takšnih in številnih drugih poslovnih "podvigov" in zato, ker je tudi banka nenadoma prenehala dajati posojila, je Zveza zašla v nepremagljive likvidnostne težave.

Po novih gospodarskih predpisih je država odpravila uspešne specializirane zadruga, češ da so to na pol zasebna podjetja (Ur.l. FLRJ, 31. 12. 1953). ZČDS je morala leta 1954 Medexu

brezplačno prepustiti vse zaloge in osnovna sredstva, Medex pa je moral Glavni zadrugi zvezi v letih 1954 in 1955 plačati skupaj 28,336.126 dinarjev. Zveza kot ustanoviteljica Medexa (Odl. II/7-57 z dne 13.12.54) ni dobila ničesar. Prvi direktor Medexa je postal Miran Goslar, pozneje pa ga je zamenjal Aleš Mižigoj.

Zaradi vseh teh udarcev se je Zveza znašla gola in bosa. "Organizacija, ki je nekaj dolgih desetletij na klasičen način dokazovala, kaj zmorejo trdna volja, požrtvovalno delo in neutrudno prizadevanje za gospodarski napredek vseh čebelarjev, je v slabih dveh letih izgubila vse." (Povzeto po poročilu Avguščina Bukovca na kritičnem 3. rednem občnem zboru ZČDS, 11. aprila 1954.) Ostali so ji samo pisarniški prostori na Miklošičevi cesti ter dolgovi. Vzeti so ji hoteli tudi Slovenskega čebelarja in ga prenesti v založbo Kmečki glas, samo Zvezo pa vključiti v Glavno zadrugno zvezo Slovenije.

Temu so se slovenski čebelarji spontano uprli. Na 3. občnem zboru ZČDS so odločili, da mora le-ta ostati, saj so vse poslovne odločitve sprejemali mimo nje oziroma brez njenega soglasja. Iz Zveze so izključili direktorja Leopolda Namarja in načelnika gospodarskega odseka ZČDS Rada Podgorška. Glede Slovenskega čebelarja so odločili, da mora ostati glasilo Zveze. Za urednika so znova potrdili Vlada Rojca. Poleg tega so sklenili, da se mora število zaposlenih zmanjšati na minimum. Funkcije odbornikov in sodelavcev naj bodo načelno častne, le za posebna opravila naj bi jim povrnili dejanske izdatke.

Zaradi teh sklepov je bil 3. občni zbor ZČDS ključen za nadaljnje obdobje Zveze. Na njem so oblikovali organizacijo in pravila Zveze, ki veljajo še zdaj. Zveza se je odpovedala gospodarski dejavnosti, ohranila pa je založniško dejavnost. Zaradi pičlih finančnih sredstev (njen dohodek je bila le članarina in še kdaj kakšen regres) pa se je založniška dejavnost zmanjšala le na izdajanje Slovenskega čebelarja. Čeprav sta v začetku tega obdobja izšli največji čebelarski knjigi - leta 1955 je izšlo **Sodobno čebelarstvo - teoretični del**, leta 1958 pa še **Sodobno čebelarstvo - praktični del**, sta bili obe spočeti že v obdobju najživahnejšega gospodarskega razvoja Zveze. Avtorji obeh knjig so bili tedaj najboljši čebelarski teoretiki in praktiki v Sloveniji, vsi skupaj pa so ustvarili deli, ki sta se lahko kosali z najboljšimi čebelarskimi knjigami v svetu. Vsak čebelar, ki jo ima v svoji knjižnici, je lahko ponosen na to bogastvo. Naslednjo knjigo z naslovom **Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu**, uredil jo je Martin Mencej, je Zveza izdala šele leta 1976. V njej sta

objavljena tudi jezikovno posodobljen Glavarjev Pogovor o čebeljih rojih Staneta Miheliča in Debevčev prevod rokopisa Mateja Furlana Praktično čebelarstvo.

ČEBELARSKO IZOBRAŽEVANJE IN ZVEZA

Vse čebelarske organizacije so nastale prav zaradi širjenja znanja o "umnem čebelarjenju". To nalogo so prevzela čebelarska glasila, od Slovenske čebele do Slovenskega čebelarja, ta pa svojo nalogo uspešno opravlja še zdaj. Za marsikaterega čebelarja je glasilo edini strokovni stik s strokovnim čebelarskim svetom. V njem je bila že od začetka v vsaki številki rubrika "Čebelarjeva mesečna opravila", v kateri dobi napotke čebelar začetnik, svoje znanje pa obnovijo tudi starejši praktiki. Če združiš članke, objavljene v enem letu, dobiš majhen čebelarski priručnik, v več letih pa postane že kar zajeten. Tak način izobraževanja pa je vendarle nepopoln. Zato nekateri čebelarji o posameznih čebelarskih temah vedo izjemno veliko, o nekaterih, celo osnovnih, pa neverjetno malo.

Zato so si prve čebelarske organizacije za poglavitno nalogo zadale izobraževanje čebelarjev na predavanjih, posvetovanjih in tečajih, izobraževanje potrebnih učiteljev in podobno, vse to pa so podpirale tudi tedanje oblasti. Drugače je

bilo z rednim čebelarškim šolanjem. Tega praktično ni bilo, odkar je obstajala naša Zveza. Po drugi svetovni vojni je bil na nekaterih kmetijskih šolah učni predmet tudi čebelarstvo (npr. Srednja kmetijska šola v Mariboru, Srednja kmetijska šola Grm pri Novem mestu in morda še katera), sčasoma pa so ga opustile tudi te šole. Na pobudo Zveze je bila ustanovljena **dveletna čebelarska šola**, v katero je bilo prvo leto (1953/54) vpisanih 11 učencev, drugo pa le 9. Šolo so vodili Josip Kobal, Stane Mihelič in Vlado Rojec, skupaj pa je v njej predavalo 12 predavateljev. Konec drugega letnika je čebelarska šola prenehala delovati, ker absolventi niso našli ustrezne zaposlitve.

Vnovičen odločen poskus v to smer je napravil Valentin Benedičič, tedanji predsednik Zveze. Uresničil je sklep občnega zbora Zveze z dne 20. aprila 1967 in spodbudil graditev **Čebelarskega izobraževalnega centra (ČIC)** na Brdu pri Lukovici. Temeljni kamen je bil položen 21. julija 1972, vgradil ga je predsednik občinske skupščine Domžale Albin Klemec.

Predračunska vrednost ČIC je bila dva milijona dinarjev. Slovenski čebelarji naj bi prispevali 33 odstotkov te vsote, 67 odstotkov denarja pa naj bi dobili v obliki prispevkov pristojnih državnih in družbenih organov ter skladov za pospeševanje kmetijstva v Republiki Sloveniji.

ČIC je bil v šestih mesecih pod streho, nato so nekaj let gradili notranje vmesne stene, pozneje so vgradili okna in le zunanja vrata, potem pa je zidava popolnoma zastala. Po analizi gradbenega sodnega izvedenca je zdajšnja vrednost objekta približno tretjina celotne naložbe, se pravi, da je objekt zgrajen do tiste faze, do katere so jo financirali čebelarji sami, drugi viri financiranja pa so zatajili. Verjetno pa vzrok za ustavitve zidave ni bilo samo pomanjkanje sredstev, saj se je zbiranje denarja za ČIC nadaljevalo še nekaj let po ustavitvi del, kljub temu pa graditve niso nadaljevali.

Čebelarski dom v Lukovici še ni dokončan.

Drugič je skušal graditev čebelarske šole leta 1979 spodbuditi general Dušan Švara, tedanji predsednik Zveze. Zaradi pomanjkanja sredstev za dokončanje ČIC se je odločil zgraditi nekaj manjšega, a s precej ambicioznimi načrti. Objekt je bil imenovan **Selekcijsko vzrejni center za kranjsko čebelo**.

Kot odločen in uspešen operativec je od ljubljanskega živalskega vrta pridobil približno 1500 m² zemljišča, od občine Ljubljana-Vič gradbeno dovoljenje, investicijska sredstva in izvajalca. Objekt je bil hitro postavljen, od ideje do postavitve pa je minilo približno dva meseca in pol.

ZČDS je organizirala nekaj tečajev za različne stopnje in namene čebelarjenja, vendar je bil interes zanje zelo majhen, tako da je objekt začel samevati. Ko so Medex, KIS in ZČDS za vzrejo in selekcijo kranjske čebele ustanovili novo institucijo, na čelu katere je **dr. Janez Poklukar**, je ZČDS za ta projekt prispevala vse panje s čebelami, in vso čebelarsko opremo.

Omenim naj še izobraževanje, ki ga kot fakultativni predmet ponujajo učencem na številnih, predvsem osnovnih šolah. V organizaciji in pod pokroviteljstvom ZČDS oz. zdaj ČZS se maja vsako leto konča s tekmovanjem mladih čebelarjev na eni izmed večjih osnovnih šol v Sloveniji. Zadnja leta na njem sodeluje več kot sto ekip. Kot lahko sklepamo na podlagi tekmovanj, se mladi zanimajo za čebelarjenje, žal, pa se pozneje le redkokateri vključijo v čebelarska društva.

Med pomembnejše oblike izobraževanja po mojem sodi tudi vsakoletni republiški čebelarski seminar, ki ga je ZČDS skupaj z razstavo čebeljih pridelkov in čebelarske opreme več let zapored pripravljala v prostorih osnovne šole v Polju pri Ljubljani. Seminarja se je udeleževalo kar približno tisoč čebelarjev, in ker je postalo šolsko poslopje v Polju premajhno za tolikšno število udeležencev, je Čebelarska zveza Slovenije seminar zadnji dve leti preselila v Celje. Hkrati se je povečalo tudi število udeležencev, tako da jih je bilo letos (1998) že približno 1500.

Čeprav čebelarji nimamo strokovnih šol, naše znanje ni majhno. To sem spoznal na različnih mednarodnih srečanjih čebelarjev, ki se jih predstavniki Zveze pogosto udeležujemo. Pred leti sem bil na mednarodnem čebelarskem seminarju, ki ga v Gorici vsako leto organizira in financira Gospodarska zbornica Furlanije-Juljske krajine, zelo ponosen na inž. Franca Šivica. Njegovo predavanje z naslovom Prevoznništvo v čebelarstvu je bilo brez dvoma najboljšo izmed vseh, hkrati pa je prikazal tudi najlepše in najzanimivejše diapozitive o prevažanju čebel na pašo.

Vzrokov za veliko znanje naših čebelarjev je več. Na prvem mestu je gotovo dolgoletna tradicija slovenskega čebelarstva, prav tako ni nepomembno, da je med čebelarji vedno več intelektualcev in da moramo zaradi neugodnih pašnih, zdravstvenih in ekonomskih razmer naše znanje nenehno povečevati.

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNO DELO NA PODROČJU ČEBELARSTVA

Po drugi svetovni vojni se je v Sloveniji pojavilo nekaj čebelarških strokovnjakov z najvišjo stopnjo izobrazbe. Jeseni leta 1964 je inž. Jože Rihar v Beogradu uspešno zagovarjal svojo doktorsko disertacijo. Leta 1993 je naziv doktorja znanosti pridobil Janez Poklukar s Kmetijskega inštituta Slovenije, leta 1995 Aleš Gregorc z Veterinarske fakultete v Ljubljani, leta 1996 pa je v ZDA zagovarjal svojo doktorsko disertacijo Janko Božič iz Krškega. Z znanstvenim delom na področju čebelarstva so si nekateri pridobili tudi magistrske nazive, tako da nam strokovnega kadra ne manjka. Decembra 1995 je bil na Zvezi ustanovni zbor Akademskega čebelarškega društva, v katerega naj bi se vključili vsi čebelarji z visoko strokovno izobrazbo. Namen društva je širiti in usklajevati strokovno delo in čebelarstvo, s tem pa dejavno vplivati na njegov razvoj v Sloveniji. Delo društva naj bi bilo seveda usklajeno z dejavnostjo Čebelarške zveze, predvsem pa s potrebami čebelarstva. Pobudnik in vodja tega združevanja je dr. Janez Poklukar, delovanje Akademskega čebelarškega društva pa je brez dvoma uspešno.

Prve znanstveno-raziskovalne naloge s področja čebelarstva je sprva povečini vodil prof. dr. Jože Rihar, pozneje pa se je krog raziskovalcev razširil.

Že leta 1946 je bil na prvi seji Čebelarške zadruge sprejet sklep o najetju nekdanjega Lukmanovega posestva v Vikrčah, kjer naj bi deloval znanstveni čebelarški zavod. Inštitut naj bi organiziral inž. Jože Rihar. Ker pa je ZČDS zaradi novih gospodarskih predpisov pozneje izgubila pristojnosti za gospodarsko dejavnost, je odpadla tudi gmotna podlaga za obstoj in razvoj samostojnega čebelarškega inštituta pri ZČDS. Raziskovalno dejavnost so potem prenesli na Kmetijski inštitut Slovenije in v Zavod za čebelarstvo.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da so se v vse dosedanje slovenske čebelarške organizacije vključevali tedanji najelitnejši čebelarški strokovnjaki, oziroma da so bili ti glavni ustanovitelji teh organizacij.

To sta bila že pri prvi čebelarški organizaciji leta 1873, tedaj vodilna čebelarška strokovnjaka baron Emil Rothschutz in Jožef Jerič. Tako je bilo

tudi pri naslednjih. Pomembno vlogo so imeli uredniki, ker niso uredili samo čebelarških listov, ampak so bili čebelarški učitelji, prenašalci čebelarškega znanja iz tujega sveta med domače čebelarje in obratno. Obenem so ustvarjali tudi slovenski čebelarški strokovni jezik. Vse to jim je uspelo. Obenem so bili mnogo dlje na svojih položajih v organizaciji in so že zaradi tega bolj občutili položaj čebelarstva na deželi. Njihov močan vpliv na strokovna dogajanja v čebelarstvu se je prenesel tudi v današnji čas. Vendar pa izkušnje kažejo, da je čebelarška organizacija močna in učinkovita tedaj, če z njo sodelujejo in jo podpirajo vsi čebelarji. To se je pokazalo predvsem v kriznih obdobjih. Za sedanjost čebelarstvo zvezo lahko trdim, da je zaslužna za dokaj veliko strokovno in gmotno pomoč države, katero dobivamo slovenski čebelarji v zadnjem desetletju, za to ima nedvomno največ zaslug prav slovenska čebelarška organizacija.

GOSPODARSKO STANJE ČEBELARSTVA IN ZČDS

Kot sem že omenil, se je čebelarstvo po drugi svetovni vojni razvijalo v zadrugi ali državni lasti, država pa je njegov razvoj zelo podpirala. Pri kmetijskih zadrugah ali posestvih so bili ustanovljeni številni čebelarški obrati. Ker pa se niso obnesli, so bili sčasoma zaradi nerentabilnosti opuščeni. Kako je bilo pri Čebelarški zadrugi za Slovenijo, natančno opisujem v tem poglavju. Vse to pa ni prepričalo nekaterih, ki so še vedno sanjali, da je čebelarstva prihodnost v skupni lasti.

Na ta način je bilo ustanovljeno podjetje **Agromel - največji čebelarški obrat v Evropi**. Tak je bil naslov članka v 7. številki Slovenskega čebelarja leta 1963. V tem članku generalni direktor kombinata Maks Krmelj napoveduje velike pašne donose iz obširnih jelkovih in smrekovih gozdov od Gorskega kotarja do Pokljuke in Pohorja. Kot navaja, je izraba gozdne pašne sicer zelo tvegana, znanstveno-raziskovalno delo pa je pokazalo, da je to le posledica nevednosti. Veliko bogastvo za čebele se skriva tudi v listnatih gozdovih. Po njegovem mnenju bi morali saditi predvsem take vrste drevja, ki bogato med, hitro raste in daje gospodarstvu dosti lesa.

V nadaljevanju ugotavlja, da so vsa prejšnja družbena čebelarstva hiralna zaradi uporabe neprimerne panje, saj na Slovenskem povečini uporabljan panj ni primeren za večje čebelarške obrate. Ob uvedbi industrijskega načina čebelarjenja se je Zavod odločil za Langstrothov panj, saj naj bi imel ta za tako čebelarjenje med vsemi panji

največ prednosti. Je zelo preprost, lahek, hitro pripravljen za prevoz, pa tudi najcenejši. V njem je mogoče razviti najmočnejše družine. Po programu naj bi imel kombinat leta 1965 približno 50.000 čebeljih družin, do leta 1967 ali 1970 pa naj bi se njihovo število povečalo na 80.000. Tako urejeno čebelarstvo bi uporabljalo vse znanstvene dosežke in bi lahko dajalo na leto po več sto vagonov (oziroma več tisoč ton) medu.

Ker je kombinat za to potreboval toliko panjev, kolikor je bilo predvidenih čebeljih družin, bi morali ti biti poceni in za ta namen je Zavod v Semiču že prej uredil majhen žagarski obrat. Zaradi njegove premajhne zmogljivosti se je združil še z Belokranjsko lesno industrijo v Črnomlju in zanjo uvozil tudi najsodobnejši žagarski stroj, ki je rezal hitreje in bolje. Direktor Krmelj je načrtoval tudi nov kleparski obrat za kovinske izdelke za čebelarstvo, pridelavo matičnega mlečka, vzrejo matic, izdelavo satnic, skratka, načrti Agromela so bili res velikopotezni, precej večji od tistih pred desetimi leti, ko je bil Krmelj predsednik Čebelarstva zveze, Leopold Namar pa direktor njenega gospodarskega odseka. Oba pa sta Zvezo že tedaj spravila ob vse premoženje. O tem govori Slovenski čebelar v številki 7-8 leta 1967, stran 226, v sestavku z naslovom **Likvidacija Agromelovega panja**. Članek med drugim opozarja tudi na malomarno in nestrokovno delo ter na veliko gmotno škodo, ki jo je povzročilo množično odmiranje čebeljih družin (približno 7500 panjev). Skupna vsota izgube se je samo v dveh letih povečala na dve milijardi tedanjih dinarjev.

Izgubo je povečini poravnala občina Ljubljana-Center, kjer je bil tudi sedež Agromela. Dobiček od te likvidacije je imel le Medex, saj je po nizki ceni prevzel 200 vagonov medu, trgovsko mrežo s potniki, izdelavo sredstev, matičnega mlečka in cvetnega prahu, poleg tega pa tudi licenco za znamko Melbrosin, vredno 18 milijonov din. S tem je Medex v čebelarstvu smislu postal velepodjetje, s svojim delom in poslovanjem pa je nekaj desetletij odločilno in pozitivno vplival na slovensko čebelarstvo.

Propad Agromela je prepričal še zadnje zanesenjake, da je uspešno čebelarstvo odvisno le od zasebnega čebelarjenja. Slovenski čebelarji so s svojo iznajdljivostjo in marljivostjo uspešno čebelarili naprej. Pojavili so se prevozniki čebelnjaki, število čebelarjev - naročnikov Slovenskega čebelarja se je povečalo na 8.700, povečalo se je število panjev, ves med pa je zaradi prelevmana na uvoz medu po razmeroma primerni ceni od-

kupoval Medex. Dohodek tistega, ki je imel tedaj dva tovornjaka čebel, je bil večji kot dohodek srednje velike kmetije. Če je prideloval še matični mleček, pa je bil dohodek seveda še večji.

Delo Zveze je bilo povečini omejeno na izdajanje Slovenskega čebelarja, pri tem pa je sodeloval tudi Medex s svojim Biltenom, z organizacijo predavanj, tekmovanj in podobno. Zveza je tudi kadrovsko oslabela. Eden izmed vzrokov za to je bil pravilnik, po katerem je mandat vseh voljenih organov trajal dve leti, ponovil pa se je lahko samo še enkrat. Na podlagi le-tega so kandidate za najpomembnejši organ Zveze, to je za izvršni odbor, v posameznih regijah izbirali po ključu, tako da so se v določeni regiji v vsakem mandatnem obdobju menjala društva, iz katerih so bili kandidati za voljene organe Zveze. Tako se je dogajalo, da je bila sestava izvršnega odbora vsaki dve leti popolnoma drugačna. Prav tako sta se vsaki dve leti menjala tudi oba podpredsednika, ki sta bila izvoljena med člani izvršnega odbora, le predsednik je praviloma ostal na svojem položaju dve mandatni obdobji, to je štiri leta.

Da bi te razmere vsaj delno popravili, je skupščina Zveze leta 1988 sprejela spremembe statuta, na podlagi katerih je bil vsem voljenim članom Zveze mandat podaljšan na štiri leta, število mandatov pa je postalo neomejeno. Zaradi teh sprememb se je začel povečevati tudi vpliv Zveze.

ZČDS PO OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 se je uresničil tisočleten sen naših dedov in pradedov. Po osamosvojitvi je Slovenija še bolj kot prej sprostita trgovske tokove, med drugim tudi s kmetijskimi pridelki. Čebelarji smo se tako znašli pred poplavo cenenegega medu s svetovnega trga.

Čebelarstva zveza seveda ni sposobna prevzeti položaja posrednika med čebelarji in kupci, ker za to nima kapitala, lahko pa pomaga čebelarjem na drugačen, vendar prav tako učinkovit način. Pomaga jim z izobraževanjem pri trženju, embalaranju, s propagando o uporabi čebeljih pridelkov slovenskega izvora, s propagando v javnih medijih in na različnih prireditvah ter s posredovanjem za izboljšanje čebelarstva pri državnih institucijah. Pri tem je zelo dejavna, uspešno pa jo podpirajo tudi njeni člani. Kljub težavnostnim razmeram za čebelarjenje se število članstva ne zmanjšuje - s to dejavnostjo se zdaj

ukvarja približno 6.700 ljudi. Članstvo je upadlo zlasti pred osmimi do desetimi leti, ko je po Sloveniji pustošila varoa, od tedaj pa se njegovo število ni spreminjalo.

Leta 1996 se je ZČDS preimenovala v **Čebelarsko zvezo Slovenije**. Tako že prva beseda pove našo stanovsko pripadnost. Z novim imenom vstopa v novo obdobje, upam, da v vsaj tako uspešno in ustvarjalno, kot je bilo v prvi polovici tega stoletja. Ustvarjali bomo novo zgodovino čebelarstva, rodovi, ki prihajajo, pa bodo najboljši ocenjevalci našega dela.

USTANOVITEV ČEBELARSKEGA MUZEJA

Glede na dolgotrajno in mednarodno priznano tradicijo slovenskega čebelarstva smo čebelarji želeli ohraniti spomin na našo zgodovino v čebelarskem muzeju. Ustanavljanja čebelarskega muzeja se je leta 1956 lotil inž. Jože Rihar. Odločil se je za poseben specializiran muzej, ki naj ne bi bil del Etnografskega muzeja. Zanj je našel prostor v radovljiški graščini, poiskal vodjo muzeja Franca Resmana in ustanovni zbor muzeja je bil že 7. februarja 1957.

Leta 1958 je ZČDS prenesla svojo zbirko panjskih končnic in druge predmete iz Etnografskega v Čebelarski muzej. Poleg inž. J. Riharja je pri nastajanju muzeja dejavno sodeloval tudi prof. Stane Mihelič, zato ga je odbor za čebelarstvo 10. maja 1957 imenoval za svojega poročevalca o razmerah v čebelarskem muzeju. Zbirke panjskih končnic in drugih predmetov so se hitro povečevale, tako da je bilo po dveh letih in pol od ustanovitve v štirih lepih zračnih in sončnih sobah graščine razvrščenih že več kot 300 razstavnih predmetov. Toliko jih je še zdaj in muzej dostojno opravlja svojo nalogo. Organizacijsko in strokovno je povezan v Muzej radovljiške občine, vodi ga 10-članski kolektiv. Vzdržujeta ga radovljiška občina in ministrstvo za kulturo, nekaj sredstev pa pridobi tudi s svojo lastno dejavnostjo (prodaja vstopnic, katalogov in spominkov). Muzej dejavno sodeluje pri promociji čebelarske dediščine doma in v Evropi, predvsem z razstavo panjskih končnic. Pri tem sta še vedno dejavna prof. Stane Mihelič (pri pisanju publikacij ob razstavah) in prof. dr. Jože Rihar, oba pa imata s Čebelarskim muzejem tudi stalne stike.

SKLEP

Zaradi omejenega prostora v jubilejnim izvodu Slovenskega čebelarja sem opis naše organizacije po drugi svetovni vojni vključil le z najpomembnejša dejanja in dogodke, ki so občutno vplivali na organizacijo. To obdobje traja več kot pol stoletja ali več kot polovico življenja naše organizacije. V tem obdobju so se zgodile velike spremembe in tudi velike pridobitve (dobili smo lastno državo). Pri tem pa nisem opisoval majhnih čebelarjev z nekaj deset panji ali še manj. Teh je v naši Zvezi več kot 90 odstotkov, kljub temu pa so nekako od zunaj spremljali spreminjanje Zveze in ji hkrati ves čas ostali zvesti. Ko so hoteli Zvezi vzeti Slovenskega čebelarja (1954), so temu najbolj nasprotovali prav oni. Tudi pri drugih poskusih ohranitve ali odprave naše organizacije so bili prav majhni čebelarji tisti, ki so Zvezo najbolj podpirali.

Njihovo število se je po vojni nenehno počasi povečevalo in leta 1989 doseglo 825 članov, ki so imeli 170.000 panjev. Ob tem naj poudarim, da so vsa dela v organih Čebelarske zveze prostovoljna in brezplačna. To velja za društva, družine ter občinske, medobčinske in osrednje zveze.

Po pojavu varoe, ki je predvsem leta 1989 zelo razredčila število čebeljih družin, se je število članov zmanjšalo na približno 6.700 in tolikšno je še zdaj. Zapustili so nas predvsem čebelarji, ki so čebelarili z nekaj panji čebel.

Vzrok za to, da se število članstva ni znova povečalo na prvotno število, pa ni bila samo varoa, ampak tudi občutno slabše razmere za čebelarstvo. Tedaj je bila v državi zelo visoka inflacija (več kot 3000-odstotna), številna podjetja so obstala ali pa so šla v stečaj, veliko ljudi je ostalo brez dela in zato jih veliko ni imelo denarja za čebelje pridelke, saj je bilo kaj drugega nujnejše za njihovo preživetje.

Z osamosvojitvijo Slovenije smo dobili tudi nov mednarodni in domači trgovski režim. Na trgovskih policah se je nenadoma pojavilo veliko uvoženega medu neznanega izvora. Naše prej tako uspešne trgovske organizacije so tako rekoč prenehale odkupovati med. Tedaj so čebelarji, posebno veliki, Čebelarski zvezi spet predlagali, da bi spet začela trgovati s čebeljimi pridelki. Seveda tega Zveza finančno ni mogla sprejeti.

ČZS pa se je spet dejavno vključila v reševanje čebelarske problematike. Poglavito vodilo pri njenem delu je bilo čebelarje naučiti, da bodo sami tržili svoje pridelke. Osrednji temi vsakoletnih čebelarskih srečanj v Polju sta bili v tem obdobju zato trženje in vrednotenje čebelarskih

pridelkov, o tem pa so nam predavali domači in tuji strokovnjaki. Poleg tega je Zvezi pri oblasteh uspelo doseči, da je sprejela ukrepe, s katerimi so nepripravljenim čebelarjem v prehodnem obdobju pomagali pri uvajanju prostega trga. Tako je bil za približno dve leti uveden kontingent uvoza medu (200 ton/leto), potem pa je bil za eno leto uveden še prelevman na uvoz medu. Hkrati je med domačimi kupci potekala intenzivna propaganda za večjo porabo čebeljih pridelkov. Rezultat tega sta počasno, a vztrajno povečevanje porabe domačega medu in občutno zvišanje cen medu.

Sočasno si je ČZS prizadevala za nadaljnje izboljšanje čebelarjenja. Samo za delo s čebelarji ji je uspelo pridobiti devet veterinarjev-specialistov, organizirala je zelo dobro službo za opazovanje in napovedovanje čebeljih paš, vsako leto dobivamo regres za sladkor in matice, nekaj mladih znanstvenikov je pridobilo nazive doktorjev znanosti iz čebelarstva (živinorejci, bi-

ologi in veterinarji), s tem pa so nastale tudi možnosti za različne raziskave ter povezovanja s tujimi znanstvenimi ustanovami na področju čebelarstva. Dobili smo celo priložnost, da leta 2003 organiziramo svetovni čebelarski kongres - Apimondio, ki se je bo udeležilo približno 4000 strokovnjakov. Vse to so pridobitve, o katerih pred desetletjem nismo mogli niti sanjati.

Ob stopenindvajsetletnici naše čebelarske organizacije in našega glasila s ponosom ugotavljamo, da ob različnih kriznih obdobjih naše organizacije nismo bili sami, da nam je uspelo ohraniti najstarejšo strokovno revijo v Sloveniji, pa tudi to, da smo pri vstopu v drugo stoletje obstoja naših slavljencev (ČZS in Slovenskega čebelarja) močnejši in še bolj optimistični kot le redkokdaj prej.

Zaslugo za to pa imajo številni prostovoljni delavci v društvih in zvezah, zvesti člani Čebelarske zveze Slovenije, strokovnjaki s področja čebelarstva, pa tudi podpora naše mlade države.

Viri pri avtorju.

PREGLED DEJAVNOSTI ČEBELARSKEGA MUZEJA V RADOVLJICI

Ida Glinšak, kustodinja Čebelarskega muzeja

Z zavestjo, da je vredno ohraniti in predstaviti vse, kar priča o dolgi tradiciji in originalnosti slovenskega čebelarstva, so nekateri najvidnejši slovenski čebelarji že sredi dvajsetih let začeli zbirati predmete za čebelarski muzej. Poziv in navodilo za zbiranje predmetov je objavil Avgust Bukovec leta 1929 v 1. in 2. številki Slovenskega čebelarja. Bukovčevo navodilo pravzaprav že upošteva nekakšna muzeološka načela: ... "Prišel je čas, da začnemo zbirati predmete, ki so vredni, da se jih ohrani. ... Vso pozornost moramo posvetiti zbiranju panjskih končnic. ...V muzejsko zbirko spadajo tudi razni panji, ki so v njih čebelarili slovenski čebelarji. ...Posebno skupino bo tvorilo orodje iz novejših dobe, kajti muzej naj ne bo samo zbirka starih predmetov. ... Oddelek za književnost naj zbere vso našo čebelarsko književnost (knjige, rokopise, stare listine, fotografske posnetke čebeljakov). ..." Predmete, ki so prihajali po tem pozivu, so hranili v prostorih nekdanje Čebelarne v

Ljubljani.

Po letu 1950 so bile priprave na ustanovitev muzeja spet bolj intenzivne. Širši odbor za čebelarski muzej, ki so ga ustanovili predstavniki Zveze čebelarskih društev Slovenije, muzejske stroke, Kmetijskega inštituta in tedanje občinske uprave v začetku leta 1957, je predstavil namen in poglobitvene naloge muzeja ter zbiratelje gradiva. Do leta 1958 je bilo zbranih nekaj manj kot 200 predmetov, ki so bili razstavljeni v dveh prostorih radovljiske graščine, ogledali pa so si jih le najavljeni čebelarji. Slovesno je bil muzej odprt za javnost 3. julija 1959. V štirih prostorih je bilo predstavljeno približno 300 predmetov. Občinski ljudski odbor Radovljica je leta 1962 v skladu s tedanjim zakonom o muzejih izdal odlok o ustanovitvi čebelarskega muzeja. Ob 200. obletnici smrti Antona Janše je muzej odprl dva nova razstavna prostora ter preurejeno in dopolnjeno dotedanjo zbirko. Ob tej priložnosti je izšel tudi katalog.

Muzej je pripravil potujočo razstavo 114